

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Наукова робота

до конкурсу студентських наукових робіт «Від студентського
самоврядування – до самоврядування громад»

на тему: «Роль української молоді у процесах інформування
населення щодо євроінтеграції»

Студент
201- пГД

Виконав:

групи

напряму

підготовки

«Документознавство та інформацій-
на діяльність»

гуманітарного факультету

Бойко С.В.

Науковий керівник:

к. держ. упр. Паутова Т.О.

Полтава - 2014

ЗМІСТ

Вступ 3

1. Нормативне та інституційне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні 6
 2. Аналіз громадської активності та рівня підтримки євроінтеграційних процесів в Україні 16
 3. Підвищення рівня обізнаності та підтримки громадянами євроінтеграційного напрямку України шляхом залучення молоді 24
- Висновки 32
- Список використаних джерел 34

ВСТУП

Актуальність дослідження. 16 вересня 2014 року в Україні відбулася подія, яка матиме вагомий вплив на увесь подальший розвиток нашої держави. Депутати Верховної Ради та Європарламенту у Києві та Страсбурзі синхронно проголосували за ратифікацію «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони» (Далі – Угода) [35].

За це рішення проголосували 355 народних депутатів України та 536 депутатів Європарламенту.

Угода побудована на основі тісних і тривалих взаємовідносин, спільних цінностей та принципів України та ЄС, таких як верховенство права, повага до прав і основоположних свобод людини, відданість принципам вільної ринкової економіки та інших.

Положення Угоди спрямовані на посилення політичної асоціації та економічної інтеграції України до ЄС, розширення співробітництва у різних сферах, таких як транспорт, захист навколишнього середовища, енергетика, охорона здоров'я, освіта та багатьох інших. Особливо важливою частиною Угоди є положення про «Глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі» (ГВЗВТ).

ГВЗВТ, яка виходить далеко за межі класичних зон вільної торгівлі та передбачає не лише взаємне відкриття ринків для більшості товарів і послуг, а й обов'язкові положення щодо поступового наближення до норм і стандартів ЄС у сфері торгівлі та суміжних галузях [25].

Після підписання документу Президент України Петро Порошенко доручив уряду затвердити «План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014–2017 роки», який було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р [26].

Виходячи з вищезазначеного очевидним є той факт, що Україна твердо і рішуче стала на шлях до інтеграції з країнами ЄС. А це означає, що поширення, розуміння і підтримка серед народу України євроінтеграційних ідей та настроїв є обов'язковою умовою перетворення нашої країни на справжню, прогресивну європейську державу, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є розробка шляхів підвищення ефективності впровадження реформ – складових євро інтеграційного процесу через залучення молоді.

Об'єктом дослідження є рівень підтримки та обізнаності суспільства щодо євроінтеграції України.

Предметом дослідження є процес впровадження євро інтеграційної стратегії України.

Задля досягнення поставленої мети в роботі виконано такі **завдання**:

- проведено аналіз нормативно-правових актів щодо функціонування Європейського Союзу та впровадження євро інтеграційної стратегії України;
- проведено аналіз інституційного забезпечення євроінтеграції України;
- досліджено дані соціологічних опитувань щодо рівня обізнаності населення щодо діяльності Європейського Союзу та євро інтеграційної стратегії України;
- проведено аналіз окремих програм щодо інформатизації суспільства щодо євроінтеграції України;
- розроблено напрями вдосконалення інформаційної політики держави щодо євроінтеграційної політики на регіональному рівні.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, статистичні дані, результати соціологічних досліджень, праці провідних науковців.

Робота складається зі вступу, 3-х розділів (в т.ч. 5 авторських схем), висновків та списку використаних джерел (38 стор.).

1. Нормативне та інституційне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як тогочасний представник головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України [2].

У Постанові Верховної Ради України від 02.07.1993 № 3360-XII «Про основні напрями зовнішньої політики України» [27] Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації [2].

Наступними документами які підтвердили стратегічний курс України на євроінтеграцію були затверджена указом президента від 11.06.1998 № 615/98 «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» [28], метою якої було визначення основних напрямів співробітництва України з Європейським Союзом та забезпечення входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору, а також «Програма інтеграції України до ЄС» [30] схвалена указом президента від 14.09.2000 № 1072/2000 [29].

Крім зазначених нормативно-правових актів було прийнято і ряд інших документів, які містять положення щодо співпраці України з Європейським Союзом:

- Постанова Верховної Ради України від 28.11.2002 № 299-IV «Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом» [1].
- Заява Верховної Ради України від 22.02.2007 «Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладення нового базового договору» [3].
- Постанова Верховної Ради України від 19.05.2011 № 3400-VI про рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан і перспективи

розвитку економічних відносин України з ЄС (зона вільної торгівлі) та Митним союзом» [5].

- Заява Верховної Ради України від 22.02.2013 № 30-VII «Про реалізацію євроінтеграційних прагнень України та укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» [6].

Важливе місце серед нормативних актів щодо євроінтеграції має Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» [4]. Зокрема у статті 11 говориться, що одним із напрямів зовнішньополітичної діяльності України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі».

Чинною правовою основою відносин між Україною та ЄС є «Угода про партнерство та співробітництво» (УПС) від 14 червня 1994 р.[7] (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Укладення УПС дозволило встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному та секторальному рівнях, впровадити впорядкований режим торгівлі між обома сторонами на основі принципів ГАТТ/СОТ, визначити стандартів та норм ЄС, а також сприяти інтеграції України до стандартів та норм ЄС у пріоритетних секторах української економіки. [8].

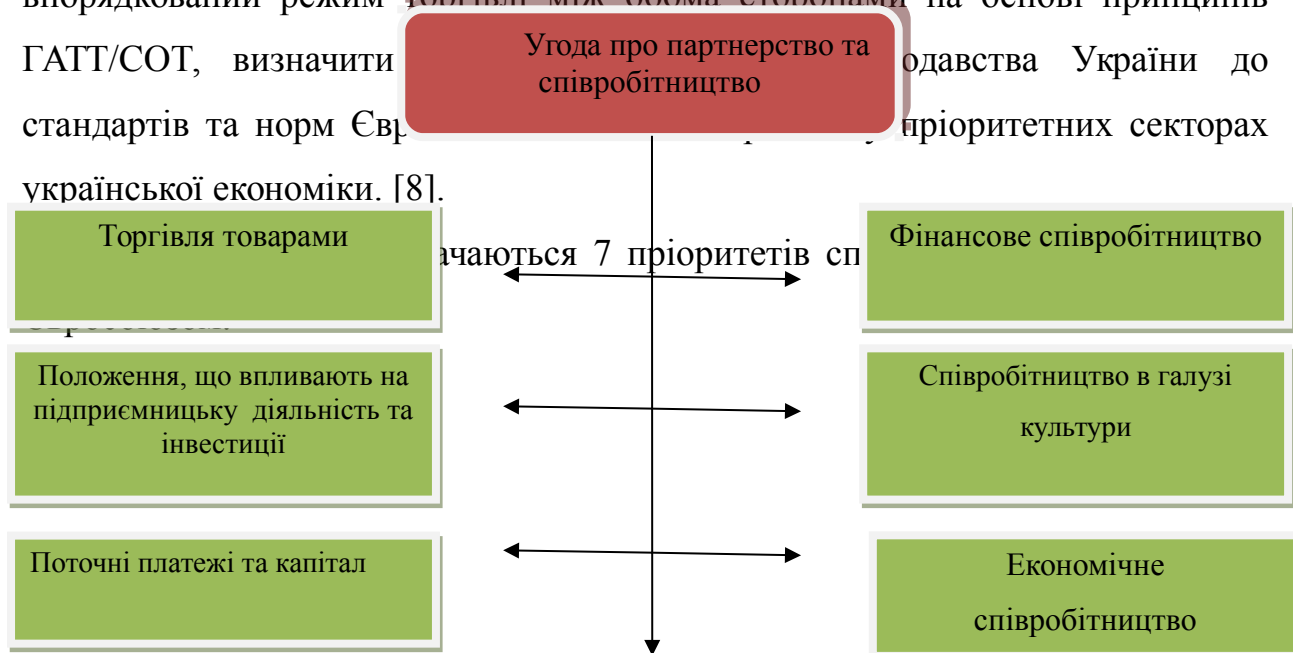

Рис. 1.1. – Пріоритети співпраці між Україною та Євросоюзом

На основі УПС розвивається політичний діалог Україна-ЄС у формах щорічних зустрічей на найвищому рівні: Саміт Україна-ЄС (за участю Президента України, Президента Європейської Ради та Президента Європейської Комісії); засідань Ради з питань співробітництва (за участю Прем'єр-міністра України, Високого Представника ЄС із закордонних справ та безпекової політики, міністра закордонних справ головуючої в ЄС країни); Комітету та галузевих підкомітетів з питань співробітництва Україна-ЄС; Комітету парламентського співробітництва; зустрічей політичного діалогу на рівні міністрів закордонних справ; засідань в рамках секторальних діалогів; регулярних консультацій на рівні робочих груп. Щороку здійснюється обмін візитами на високому та найвищому рівнях [8].

21 лютого 2005 року, під час засідання Ради з питань співробітництва, Україна та ЄС підписали «План дій Україна – ЄС» – двосторонній політичний документ, який містив заходи по розширенню політичної співпраці та поглибленню економічної інтеграції України до ЄС (втратив чинність) [32].

9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції [8].

На засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС 16 червня 2009 року в Люксембурзі було схвалено «Порядок денний асоціації Україна – ЄС» (далі ПДА), який набув чинності 23 листопада 2009 р. шляхом процедури взаємного обміну нотами [9].

ПДА визначав ключові пріоритети реформ, яким Україна має приділити увагу задля того, щоб повною мірою скористатися можливостями поглибленої співпраці, передбаченої Угодою про асоціацію. Загальна мета Порядку денного асоціації відповідає духу Угоди та полягає у поступовому досягненні політичної асоціації та більшої економічної інтеграції з ЄС [33].

Водночас практична мета ПДА полягала у чіткому визначенні пріоритетів, які вимагають негайних дій ще до офіційного підписання Угоди про асоціацію. Саме задля реалізації практичної мети ПДА перелік наведених у документі пріоритетів, у разі необхідності, може бути змінений та доповнений за згодою між Україною та ЄС [33].

З прийняття ПДА спостерігається більш активна участь Євросоюзу у процесах реформування України та поглиблення інтеграційних процесів між Україною та ЄС. Відбулося також розширення кола секторальних діалогів між профільними міністерствами і відомствами України та підрозділами Європейської Комісії й агентствами ЄС, а також залучення практичного сприяння і допомоги Єврокомітетів та держав-членів ЄС до процесу системного законодавчого наближення України до Європейського Союзу та виконання інших пріоритетів ПДА [10].

Таким чином, ПДА започаткував механізм асоціативних відносин, який передбачає комплексне поглиблення діалогу з усіх сфер співробітництва, а також якнайширше залучення сторони ЄС до процесу наближення України до ЄС, в першу чергу в законодавчій сфері [10].

У ході 15-го Саміту Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 сторони оголосили про завершення переговорів по майбутній Угоді про асоціацію, а 30 березня 2012 текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС [2].

Незважаючи на те, що в листопаді 2013 року підписання Угоди не відбулося, сторони продовжили політичний діалог та спільну роботу над цим проектом і 21 березня 2014 року у Брюсселі було підписано політичну частину Угоди за участі українського Прем'єр-міністра Арсенія Яценюка.

27 червня 2014 року Президент України Петро Порошенко підписав економічну частину угоди про асоціацію з ЄС [35].

Угода про асоціацію покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та ЄС. Вона є унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, але й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС [2].

З укладенням Угоди відносини між Україною та ЄС будуть переведені на новий рівень – від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Важливим елементом Угоди є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Україна розглядає Угоду про асоціацію як важливий крок на шляху наближення в перспективі до наступного етапу – підготовки до вступу в ЄС [2].

З метою реалізації нормативно-правових актів щодо євроінтеграції в Україні створювалося відповідне інституційне забезпечення.

Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС, утворена відповідно до статті 85 «Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС» [7] для розгляду будь яких значних питань, що виникають в

рамках Угоди, та будь-яких інших двосторонніх або міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес, та надання спільно погоджених рекомендацій.

На своєму першому засіданні 3 червня 1998 року Рада прийняла власні Правила процедури (регламент) [37].

Рада складається з членів Уряду України, з одного боку, та з членів Ради Європейського Союзу та Європейської Комісії, з другого боку.

Посаду Голови Ради займають по черзі член Кабінету Міністрів України та представник Співтовариства.

Засідання Ради проводяться один раз на рік. На прохання, будь-якої із Сторін можуть бути скликані спеціальні сесії Ради за згодою Сторін [36].

Комітет з парламентського співробітництва між Україною та ЄС, утворений відповідно до статті 90 УПС як форум для обміну думками між членами Верховної Ради України та Європейського парламенту.

Комітет з парламентського співробітництва складається з членів Українського парламенту з одного боку та членів Європейського парламенту з другого боку.

Згідно з положеннями УПС, Комітет з парламентського співробітництва приймає рішення щодо періодичності проведення своїх засідань та самостійно затверджує свої процедурні правила (регламент).

Головування в Комітеті з парламентського співробітництва здійснюється по черзі відповідно представниками Українського парламенту та Європейського парламенту згідно з положеннями, визначеними в його правилах процедури.

Комітет з питань парламентського співробітництва має право запитувати від Ради з питань співробітництва інформацію про виконання УПС. За результатами засідання Комітет з парламентського співробітництва схвалює Заключну заяву та Рекомендації Раді з питань співробітництва [41].

Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС, утворений відповідно до статті 87 Угоди про партнерство та співробітництво між

Україною та ЄС [7] з метою допомоги Раді з питань співробітництва між Україною та ЄС у виконанні нею її обов'язків.

Комітет складається з представників Уряду України, з одного боку, та представників членів Ради Європейського Союзу і членів Європейської Комісії, з другого боку, як правило на рівні старших посадових осіб державної служби.

Посаду Голови Комітету займають по черзі представник України та представник Європейського Союзу.

Засідання Комітету відбуваються раз на рік та у випадку, коли того вимагають обставини, за згодою Сторін.

Для допомоги в роботі Комітету в його рамках було створено 7 підкомітетів які охоплюють основні напрями співробітництва України та ЄС:

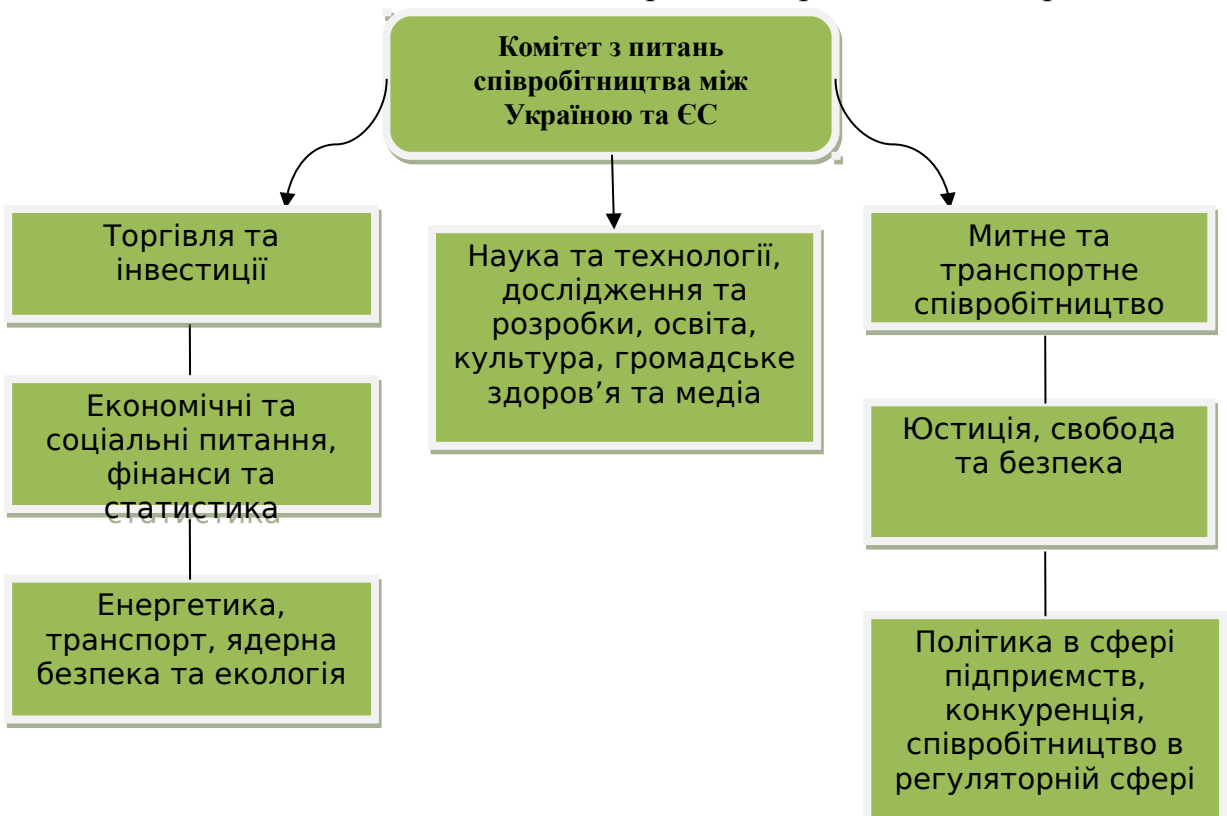

Рис.1.2. – Структура підкомітетів Комітету з питань співробітництва Україна - ЄС

Відповідно до «Правил процедури підкомітетів», що є додатком до «Правил процедури Комітету з питань співробітництва» підкомітети складаються з представників обох Сторін. Засідання підкомітетів відбуваються раз на рік та у випадку, коли того вимагають обставини, за

згодою Сторін. Головування в підкомітетах відбувається по чергово представниками обох Сторін у відповідності з правилами по чергового головування в Комітеті з питань співробітництва.

З урахуванням вищевикладеного внутрішньодержавний механізм координації відповідної міжвідомчої взаємодії в Україні виглядає таким чином:

Українська частина Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС утворена Указом Президента України № 148 від 24.02.1998 р.(зі змінами згідно з Указом Президента № 639 від 15.11.2012р.) [13]. Головою Української частини Ради є за посадою Прем'єр-міністр України, першим заступником Голови Української частини Ради є за посадою Перший віцепрем'єр-міністр України, заступниками Голови Української частини Ради є за посадами Міністр економічного розвитку і торгівлі України, Міністр закордонних справ України та Міністр юстиції України.

Українська частина Комітету з парламентського співробітництва яка формується з народних депутатів, які представляють різні депутатські фракції та групи у Верховній Раді України [42].

Українська частина Комітету з питань співробітництва Україна-ЄС утворена Указом Президента України № 148 від 24.02.1998 р. (зі змінами згідно з Указом Президента № 639 від 15.11.2012р.) [13]. Головою Української частини Комітету є за посадою заступник Міністра закордонних справ - керівник апарату. Заступниками Голови Української частини Комітету є перший заступник (заступник) Міністра економічного розвитку і торгівлі, перший заступник (заступник) Міністра юстиції, Голова Нацдержслужби, голова Української частини Спільного Комітету старших посадових осіб Порядку денного асоціації Україна – ЄС.

При Українській частині Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС існує **Громадська експертна рада**, яка є консультативно-дорадчим органом, який утворений рішенням Української частини Комітету з питань співробітництва (протокол № 21 від 27.06.08) з метою забезпечення

відкритості у діяльності Української частини Комітету, врахування громадської думки у процесі підготовки та організації виконання рішень Української частини Комітету [40].

Засади її організації та роботи регламентуються відповідним Положенням [39]. Члени ради є експертами з різних аспектів європейської інтеграції і представляють активні та впливові аналітичні центри, громадські організації всеукраїнського характеру (тобто, мають розвинуті осередки у різних регіонах України), громадські фонди, що опікуються питаннями дотичними до європейської інтеграції, а також окремі міжнародні проекти у сфері європейської інтеграції. Склад ради затверджується рішенням Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС [40].

Крім цього, Указ Президента України № 148 від 24.02.1998 р. покладає на Міністерство закордонних справ здійснення заходів щодо забезпечення політичних відносин України з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) та координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішньої політики та політики безпеки [13].

Також, як зазначено в статті 7 УПС у разі необхідності сторони проводять між собою **Саміти Україна-ЄС** (консультації на найвищому політичному рівні) [7].

Важливою віхою у сфері створення інституційного забезпечення для співпраці між Україною та Європейським Союзом стала постанова Кабінету Міністрів від 13.08.2014 № 346 «Про Урядовий офіс з питань європейської інтеграції» [43]. Цією постановою кабінет міністрів затвердив «Положення про Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України» (Далі – Урядовий офіс), що додається до постанови [43]. В контексті нашого дослідження особливо важливим вбачається завдання Урядового офісу здійснювати координацію та моніторинг заходів з інформування громадськості з питань європейської інтеграції та готувати і подавати Прем'єр-міністру України, Віце-прем'єр-міністру України, до

компетенції якого віднесено питання європейської інтеграції, пропозиції щодо підвищення ефективності їх проведення

Крім зазначених інституцій у серпні 2014 року Кабінет міністрів України призначив 9 заступників міністрів, включаючи заступника міністра економічного розвитку і торгівлі України – торгового представника України Валерія П'ятницького .

2. Аналіз громадської активності та рівня підтримки євроінтеграційних процесів в Україні

Результативність реформування, направлено на інтеграцію України до ЄС можливо досягти лише за умови усебічної та стабільної підтримки суспільства. Задля цього провадяться роботи як щодо інформування населення так і щодо дослідження громадської думки у ставленні до євроінтеграційного курсу України.

Ще у 2012 році загальнонаціональним соціологічним дослідженням, яке проводилося з 21 по 24 грудня Центром Разумкова було встановлено, що рівень підтримки українським суспільством ідеї членства України в ЄС, зокрема євроінтеграційних реформ, коливався в межах 42-50 відсотків з тенденцією до зниження. З іншого боку, поступово зростала кількість тих, хто проти вступу України до ЄС (сягала 20 відсотків), та тих, хто не визначився (20-30 відсотків). Особливо важливим у цьому контексті є те, що лише 15 відсотків опитуваних можуть обґрунтувати свою позицію. [44].

Слід зауважити, що українським урядом було зроблено чимало заходів для поширення серед населення інформації про Євросоюз та євроінтеграцію.

На нашу думку одним із важливих кроків у цій сфері був наказ голови Держкомтелерадіо України №35 від 20.02.2013 «Про організацію виконання пункту 8 плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2013 року № 73» [45]. У цьому наказі на департамент телебачення і радіомовлення покладалося забезпечення підготовки тематичного плану щодо організації роботи з інформування та взаємодії з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України. А департамент інформаційної політики мав забезпечити щоквартальне інформування МЗС України щодо:

- продовження діалогу з громадськими організаціями з питань державної політики у сфері європейської інтеграції;

- взаємодію з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України, у тому числі за допомогою сучасних засобів інформаційно - комунікаційних технологій;
- оновлення інформації про співробітництво України з ЄС на офіційному веб - сайті Держкомтелерадіо України.

Держкомтелерадіо України було організовано роботу щодо інформування громадськості про європейську інтеграцію України. Матеріали із зазначеної тематики регулярно розміщувалися в інформаційних та тематичних програмах всіх державних телерадіоорганізацій, в тому числі Національної телекомпанії, Національної радіокомпанії, Державної телерадіокомпанії «Всесвітня служба «УТР», ДТРК «Крим», обласних та регіональних телерадіокомпаній, на інформаційних ресурсах Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» [46]. На сайті «Державного комітету телебачення та радіомовлення України» у розділі «Міжнародна діяльність», «Європейська інтеграція» розміщено широкий перелік дій, які були виконані у серпні та жовтні 2013 року задля інформування громадськості про євроінтеграцію.

Зокрема зазначено, що загалом в ефірі державних регіональних телерадіокомпаній у звітному періоді вийшло близько 700 інформаційних повідомлень в програмах новин, теле - і радіосюжетах та програмах, присвячених питанням європейської інтеграції. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» на своєму офіційному веб-сайті розмістило майже 300 інформаційних повідомлень зазначеної тематики. [47].

Така широка інформаційна кампанія очевидно мала свої позитивні наслідки, але говорити про те, що завдання у цій сфері можна вважати виконаними ще рано.

Незважаючи на в цілому позитивне ставлення до Європи, станом на 2013 рік наше суспільство ще не вважало себе його частиною

Соціологічне опитування проведене центром Разумкова у травні 2013 року [22], у ході якого респондентів просили відповісти на питання «Чи вважаєте Ви себе європейцем?» мало таку картину:

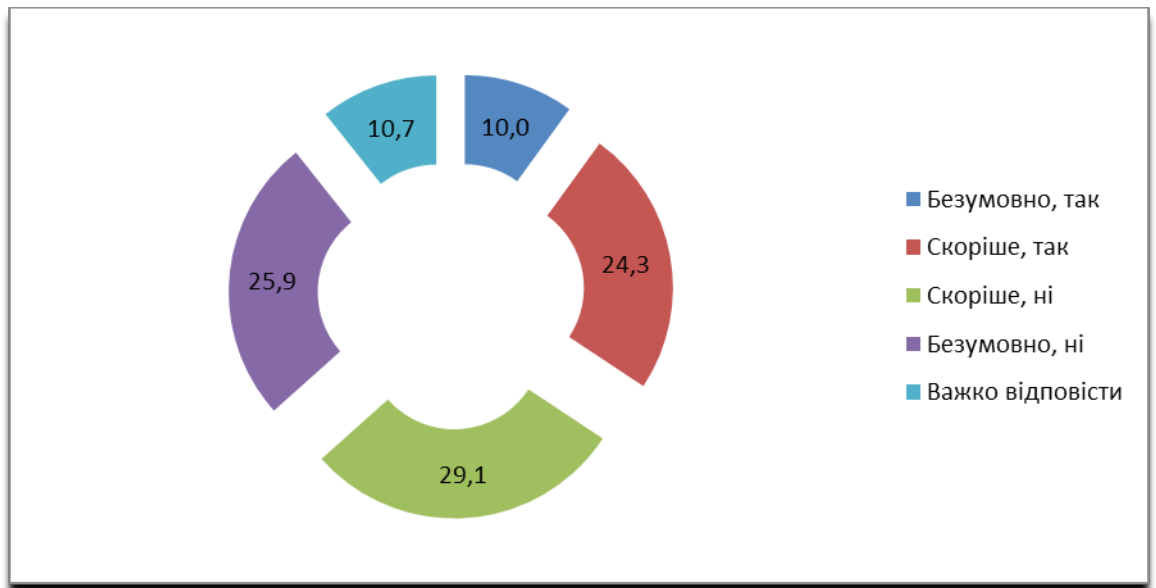

Рис.2.1 – Соціальне опитування: «Чи вважаєте Ви себе європейцем?»

Важливим заходом також стала інформаційна кампанія Представництва ЄС в Україні – «Будуймо Європу в Україні».

Перша акція цієї кампанії відбулася в Миколаєві, де 12 вересня 2013 року пройшов вуличний спектакль «Європа на твоїй вулиці» під час якого актори в інтерактивній формі продемонстрували мешканцям Миколаєва відносини Україна-ЄС та переваги євроінтеграції [48].

14 вересня 2013 року подібна акція під назвою «Уяви європейську Україну, вона стартує тут!» відбулася в Білій Церкві, коли кожен міг написати чи зобразити своє бачення «європейської України» на стіні бажань та зрозуміти, чому європейські країни можуть бути прикладом для наслідування [49].

Рис. 2.2 – Фото із заходу «Уяви європейську Україну, вона стартує тут!»

Також в цей день Голова Представництва ЄС в Україні Ян Томбінські офіційно відкрив Інформаційний центр ЄС на базі Білоцерківського національного аграрного університету, мета якого поширювати інформацію про ЄС та його політику, надавати допомогу в навчанні студентів та проведенні дослідницької роботи з питань європейської інтеграції, а також сприяти участі студентів в дебатах з європейських питань [49].

Наступним містом став Дніпропетровськ, де 7 жовтня 2013 року пройшов інтелектуальний тур «Європейський Союз: Що? Де? Коли?» У грі взяли участь школярі та студенти – представники Євроклубів з різних областей країни. Питання для юних інтелектуалів підготував знавець ігор «Що? Де? Коли?» Борис Бурда. Завдання стосувалися структури Євросоюзу. А саме історичних, географічних, культурних та фінансових його особливостей [50].

24 жовтня у Тернополі на театральній площі міста пройшов танцювальний флешмоб “У ритмі Європи”, який також був частиною цього проекту. У події взяли участь представники міської адміністрації, координатори та студенти Інформаційного центру ЄС, що працює на базі Тернопільського національного економічного університету (ТНЕУ), а також активісти Євроклубів міста [51].

Панельна дискусія «Європейська Україна: сценарії розвитку» проведена у Львові 21 листопада 2013 року стала п'ятим заходом інформаційної

кампанії «Будуймо Європу в Україні». На ній було обговорено вектори зближення України та Європи: в політиці, економіці, інформаційному просторі, цінностях та інших сферах життя [52].

Важливим кроком уряду стало прийняття розпорядження № 168-р від 27.03.2013 р, яким було схвалено «Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року».

Розроблення цієї концепції було передбачене пунктом 115.1 Національного плану дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [53], затвердженого Указом Президента України від 12.03.2013 р. № 128 [54].

Метою Концепції було забезпечення стабільно високого рівня усвідомленої підтримки населенням України євроінтеграційного курсу як одного з пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави, реформ, які проводяться та проводитимуться владою з метою підготовки України до майбутнього членства в ЄС. Крім того, Концепція спрямована на забезпечення належного рівня обізнаності громадян України з особливостями процесу європейської інтеграції, змісту та завдань Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [55].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.09.2013 р. № 754-р було затверджено «План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року» [56].

У цьому плані були визначені 12 пунктів для виконання протягом 2014-2017 років, а також органи відповідальні за їх виконання. Зокрема план має такі завдання:

1. Провести щорічні соціологічні дослідження для визначення рівня підтримки, мотивації, обізнаності населення з євроінтеграційним курсом

- України та реформами, які проводяться владою в контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони.
2. Сприяти створенню та трансляції державними телерадіокомпаніями тематичних програм та забезпечити висвітлення на національному та регіональному рівні заходів щодо реалізації європейського курсу України.
 3. Провести в регіонах публічні заходи із залученням експертів, громадськості та молоді (публічні дебати, дискусії, громадські слухання, засідання за експертним круглим столом, семінари)
 4. Організувати та провести міжнародні конференції з питань подальшого розвитку відносин між Україною та ЄС, зокрема у контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони, створення зони вільної торгівлі та запровадження безвізового режиму для українських громадян, за участю провідних українських політичних лідерів, політологів, соціологів, бізнесменів, журналістів та громадськості.
 5. Виготовити короткометражні телевізійні ролики про ЄС та співробітництво України з ЄС та забезпечити їх трансляцію на світодіодних екранах, у громадських місцях, метрополітені, залізничних вокзалах, аеропортах у містах України.
 6. Забезпечити проведення конкурсу дитячого малюнка на тему: “Україна - європейська держава”.
 7. Сприяти організації та проведенню конкурсів серед журналістів на кращий опублікований інформаційний матеріал з європейської тематики.
 8. Організувати тематичний візит до Брюсселя та інших європейських столиць групи українських журналістів центральних та регіональних засобів масової інформації з метою підготовки для української громадськості інформаційних оглядів повсякденного життя в ЄС.
 9. Провести публічні заходи із залученням експертів та громадськості щодо розвитку співпраці України та ЄС в контексті різного тематичного спрямування (зокрема щодо підписання Угоди про асоціацію між

Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони, створення зони вільної торгівлі та запровадження безвізового режиму для українських громадян).

10. Створити та забезпечити підтримку діяльності національних та регіональних інформаційно-контактних пунктів програм ЄС у сфері освіти, навчання, молоді та спорту.
11. Сприяти співробітництву з громадськими організаціями з питань культури та творчості в рамках оновленої програми ЄС “Креативна Європа”.
12. Розробити та видати у співпраці з європейськими інституціями для потреб загальноосвітніх та вищих навчальних закладів серію навчальних посібників для школярів та студентів на тему переваг майбутнього членства України в ЄС.

План має достатньо багатовекторний характер і теоретично має забезпечити дійсно високий рівень обізнаності населення на тему євроінтеграції. Проте, як показує практика, не завжди рішення прийняті та затверджені на папері мають таку ж саму силу і в дійсності.

Події, що трапилися в Україні з 2013 на 2014 рік мали суттєвий вплив на орієнтацію громадської думки стосовно зовнішньополітичного курсу держави. Дослідження центру Разумкова проведені з 2011 по 2014 рік показують наступну динаміку розвитку проєвропейських поглядів у суспільстві:

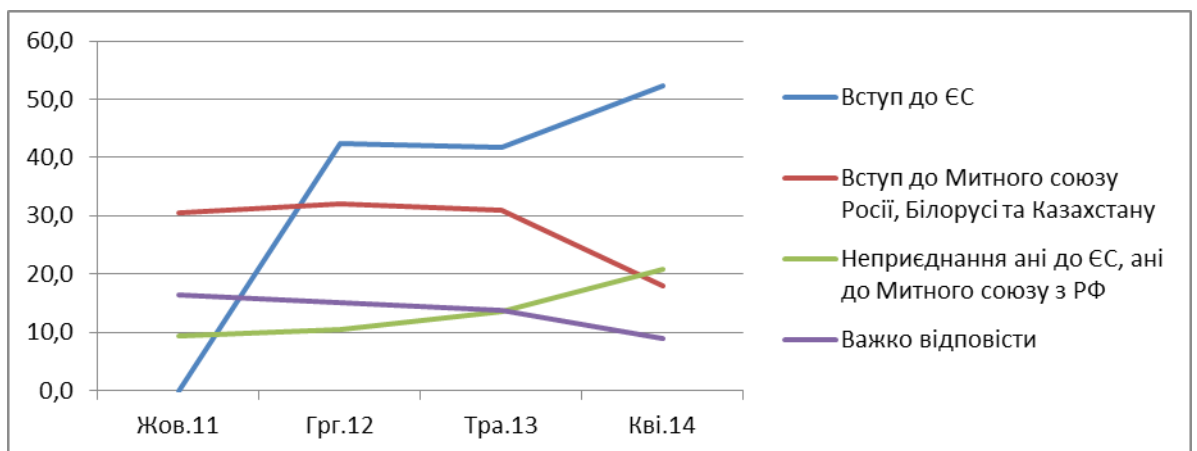

Рис. 2.2 .– Динаміка підтримки євроінтеграційного курсу

Однак, незважаючи на такі позивні зрушення у сфері підтримки громадськістю євроінтеграційної політики держави очевидним є факт, що більшість населення хибно розуміє основну сутність інтеграції України до ЄС. Слідкуючи за новинами по телебаченню чи в інтернеті люди хочуть почути, що після підписання ще одного документу з Євросоюзом їхнє життя якісно покращиться чи не на наступний день. Але справа у тому, що підписання Угоди про асоціацію є, хоча і важливим, проте лише одним із кроків до повноправного членства України в Євросоюзі та відповідного рівня життя. Тому населення нашої країни повинно зрозуміти і прийняти той факт, що для досягнення омріяних європейських стандартів життя нам необхідно буде терплячими, цілеспрямованими та не боятися труднощів і змін на шляху євроінтеграції. А зрозуміти це простіше тоді, коли люди стабільно та регулярно будуть отримувати доступну інформацію на відповідну тематику.

Повноцінний вступ України до складу Євросоюзу потребує не лише дипломатичних зустрічей та ратифікації документів на політичному рівні, але і щоденних, планомірних і усвідомлюваних дій від кожного з нас.

3. Підвищення рівня обізнаності та підтримки громадянами євро інтеграційного напрямку України шляхом залучення молоді

Як відомо, основною рушійною силою будь-яких соціальних змін, перетворень чи звершень завжди були активні молоді люди. Вчорашні школярі, студенти, випускники навчальних закладів і на сьогоднішній день складають потужний потенціал який може стати корисний у нашій спільній справі розбудови нової, заможної та демократичної України.

Одним із об'єктів для згуртованості молоді безперечно є Євроклуб.

Євроклуб – це форма організації молоді, що сприяє творчій реалізації її членів, залученню молоді до участі в європейських ініціативах, інформуванню з питань європейської інтеграції, громадянській освіті та громадській діяльності молоді [57].

Євроклуби можуть реєструватись як громадські молодіжні організації, або існувати при навчальних закладах, громадських організаціях, підприємствах.

Перші Євроклуби виникли в Португалії, звідки поширились в країнах Європи та в світі. В Україну Євроклуби прийшли з Росії у середині 1990-х років, після чого надзвичайно поширились у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, громадських організаціях, закладах позашкільної освіти тощо.

Починаючи з 2004 року, відповідно до державних програм з інформування громадськості з питань європейської інтеграції, в Україні проголошена підтримка розвитку Євроклубів, однак, реальних кроків з боку держави зроблено практично не було. Основним донором для Євроклубів було і залишається Представництво Європейського Союзу (до грудня 2009 року - Представництво Єврокомісії) в Україні, яке вже впродовж декількох років на конкурсній основі підтримує річні загальнонаціональні проекти з розвитку Євроклубів в Україні [57].

Євроклуби це дуже потужний інструмент для активної молоді, здатний згуртувати та об'єднати не лише молодих людей України, а і всю молодь Європи. Адже одним із завдань Євроклубів є налагодження міжнародних зв'язків, а також обмін досвідом, культурою та вивчення іноземних мов.

На офіційному сайті Євроклубів в Україні [57], є дослідження, проаналізувавши яке можна виявити ті напрями, у яких українські Євроклуби потребують допомоги та певних реформ.. Це дослідження являє собою звіт у якому проаналізовано результату опитування що проводилось Українською асоціацією європейських студій у співпраці з Центром політологічних досліджень, м. Донецьк рамках проекту Представництва Європейського Союзу в Україні "Підтримка Євроклубів у 2011 році".

Наведені дані демонструють, що Євроклуби найбільш активні у проведенні святкових заходів до Дня Європи та інших свят європейських країн (близько 90 %), а також у поширенні інформації про Євросоюз і відносини між Україною і ЄС (80 %).

Трохи меншим, але тим не менш значним, є внесок Євроклубів в особистий розвиток своїх учасників, надання їм доступу до сучасної неформальної освіти (понад 70 %). Важливе місце у діяльності опитаних Євроклубів (72 %) займає участь їх членів у творчих конкурсах, змаганнях з євростудій. У цих двох категоріях найбільша частка тих, хто не зміг чітко відповісти (близько 20 %). Це означає наявність "вікна можливостей" для шкільних Євроклубів більш чітко усвідомити свою місію у вітчизняній системі загальної освіти, та свою роль осередків нової парадигми навчання в умовах зростання значення різних форм компетентності.

Найбільше занепокоєння викликає слабкість Євроклубів у проведенні міжнародних молодіжних обмінів, організації поїздок своїх учасників закордон. Лише чверть Євроклубів відзначили свою активність в цьому напрямі. Очевидно, причиною цього є недостатнє матеріальне становище батьків, які не в змозі забезпечити дитині таку подорож. Однією з можливостей виправити таку ситуацію до недавнього часу була програма

Європейського Союзу «Молодь в дії», але на сьогоднішній день становище дещо змінилося [57].

Одним із суттєвих недоліків програми Євроклубів ми вважаємо не зовсім респектабельне оформлення офіційного веб-сайту. Сайт виготовлений на основі звичайного простого шаблону за допомогою технології «Blogger». Деякі вкладки на сайті (наприклад «Динаміка») неактивні. До речі, що стосується динаміки, то якщо прослідкувати кількість постів на сайті з часу його функціонування за кожен рік (сайт працює з 2010 року), то можна помітити, що найбільша активність на сайті була у 2011 році, а саме 348 постів. З наступними роками активність почала коливатися і більше йти на спад, у 2012 кількість постів нараховувала вже 128, у 2013 дещо більше – 175, а кількість постів у 2014 році, незважаючи на те що до кінця року залишилося близько трьох місяців, нараховує всього 39, що навряд чи сильно зміниться за ці три місяці.

Сайт містить доволі непоганий контент, статті учасників та керівників Євроклубів, посилання на схожі інформаційні джерела та блоги, але його структура, оформлення та адміністрування залишає бажати кращого. Адже веб-сайт будь-якого проекту чи суспільної ініціативи це ніби «віртуальне обличчя» цього проекту.

В нашій країні є багато талановитих веб-дизайнерів, спеціалістів з програмування та просто активних молодих людей які працюють «фрілансерами» в інтернеті або і взагалі не мають досвіду практичного використання своїх знань.

Ми вважаємо, що одним із шляхів підвищення ефективності програми «Євроклуб» може стати підвищення ефективності його веб-порталу, що у свою чергу зумовить більшу популяризацію цього проекту серед молоді, зацікавленість з боку можливих спонсорів, налагодження комунікації між територіально віддаленими молодіжними організаціями.

Для виконання цієї ідеї ми пропонуємо оголосити конкурс серед вищих навчальних закладів України, принаймні в тих, де існують напрями підготовки спеціалістів у сфері програмування та дизайну.

Метою конкурсу може бути пошук художників, дизайнерів, програмістів та адміністраторів які займуться оформленням, структуризацією та регулярним веденням веб-сайту Євроклубів.

Збільшуючи кількість корисної та актуальної для молоді інформації на порталі можна досягти більшої кількості відвідувань, що у свою чергу матиме в результаті збільшення кількості самих учасників Євроклубів.

Крім цього, на сайті можна створити єдиний он-лайн чат для усіх учасників, де молодь з віддалених куточків України зможе спілкуватися, обмінюватися ідеями та досвідом і, врешті-решт, згуртовуватися, що є основним і першочерговим завданням для усіх громадян України на цей час, а тим паче для молоді.

Для кращої мотивації студентів можна запропонувати у якості призових місць вакансії на міжнародний обмін, путівку на професійних тренінг чи до якогось міжнародного табору.

Проведення такої кампанії не вимагає значних витрат із бюджету чи залучення великої кількості осіб і тому може бути призначене до виконання місцевою виконавчою владою.

На сьогоднішній день глобалізаційні процеси нікого не залишають на узбіччі життя. Комунікація набуває все більшого та ширшого значення. Якщо колись для спілкування між пунктами А та Б, навіть якщо їх розділяло кілька кілометрів, потрібно було писати листа, чекати доки його доставлять, а потім чекати відповіді, то зараз процес обміну інформацією навіть між протилежними полюсами планети займає лічені секунди. Цифрові технології дали нам змогу бути на зв'язку майже завжди і практично всюди. Добре це чи погано – тема зовсім іншого дослідження. Але не можна ігнорувати можливості, які надає така тенденція.

Зараз стрімко зростає кількість молодих людей, котрі чимало часу проводять в соціальних мережах. Смартфони, планшети та інші портативні пристрої дозволяють бути он-лайн будь-де і будь-коли. У переважній більшості випадків таке «сидіння в он-лайні» не є корисним з погляду розширення кругозору чи вивчення якоїсь корисної інформації.

Тому ще однією потенціально-дієвою можливістю для поширення у суспільстві інформації щодо Євросоюзу та інтеграції до нього України може стати створення тематичних «пабліків» у соціальних мережах. Це дуже вдале місце для ведення інформаційної та роз'яснювальної роботи серед населення. Паблік може стати місцем розміщення новин щодо політики Євросоюзу, актуальних проблем євроінтеграції України, культурних чи інших заходів які стосуються політики ЄС в Україні. Ведення інформаційної роботи в пабліку має кілька переваг на противагу веб-сайтам:

1. Для адміністрування потрібна менша кількість людей.
2. Можливість швидкої публікації новин (включаючи фото та відео).
3. Простий алгоритм ведення пабліка (не потребує спеціальних знань).
4. Можливість у соціальній мережі «розповісти друзям» про паблік.

Окрім того на пабліках у соціальних мережах можна розміщувати електронні посилання на інші інтернет-ресурси які стосуються даної тематики в тому числі й на офіційну веб-сторінку Представництва Європейського Союзу в Україні. Таким чином, від поверхневого знайомства з частковими подіями та проявами євроінтеграційної політики України люди будуть переходити до ознайомлення з більш фундаментальними та значущими принципами.

Ми вважаємо, що в середовищі сучасного інформаційного суспільства така ініціатива може мати успіх в силу своєї простоти та доступності.

Ще одним напрямом, в якому можна працювати є кінопокази під відкритим небом.

Коли погода дозволяє, студенти деяких університетів влаштовують на території університету перегляд кінофільмів. Це дуже гарна практика,

оскільки дає можливість корисно проводити дозвілля усім студентським колективом. Але окрім очевидної користі для дозвілля, такі перегляди можуть стати також корисними для поширення інформації про Євросоюз та євроінтеграційну політику України.

Як правило, кожен навчальний заклад має у своєму розпорядженні кінопроектор, полотно для показу та акустичну систему. Цього достатньо для організації подібних заходів.

Сам показ можна проводити надворі, якщо це дозволяє погода або у якомусь приміщенні, наприклад в актовій чи спортивній залі.

Рис. 3.1. – Перегляд фільму під відкритим небом

У якості матеріалів для показу можна брати документальні фільми про історію створення ЄС, його устрій та діяльність цієї організації. Також можна обирати художні фільми, що ілюструють життя європейців, їхні традиції та культуру.

Одним із найвдаліших матеріалів для показу ми вважаємо «Фільм про проекти допомоги ЄС в Україні», який можна безкоштовно отримати, звернувшись до Представництва ЄС в Україні, або на сайті Представництва Європейського союзу в Україні [58].

У фільмі, зокрема, розповідається, як втілювався спільний проект ЄС та ООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду»: від Криму до Карпат, від Луцька до Луганська ініціативні громади реалізують проекти,

спрямовані на вирішення проблем власних міст, містечок та сіл. Фільм також містить сюжети про успішні проекти «Велокраїна», «Спільна культурна спадщина», оновлення інфраструктури м.Свердловська та інше.

Проведення таких заходів доцільно було б віддати в руки студентського самоврядування.

Що стосується більш молодого покоління, то для шкіл можна запропонувати практику виготовлення інформаційних «євростендів». Якщо діти з самого малечку будуть знати про те, що таке Євросоюз, чим він займається та як Україна з ним співпрацює, то таке знання у подальшому сприятиме становленню європейської ідентичності у людей, які вже вступають до дорослого, самостійного життя. Виготовлення таких стендів можна проводити сумісно учнями старшої, середньої та молодшої школи, що буде краще сприяти кооперації дітей різного віку.

Приблизний зразок «євростенду» може виглядати так:

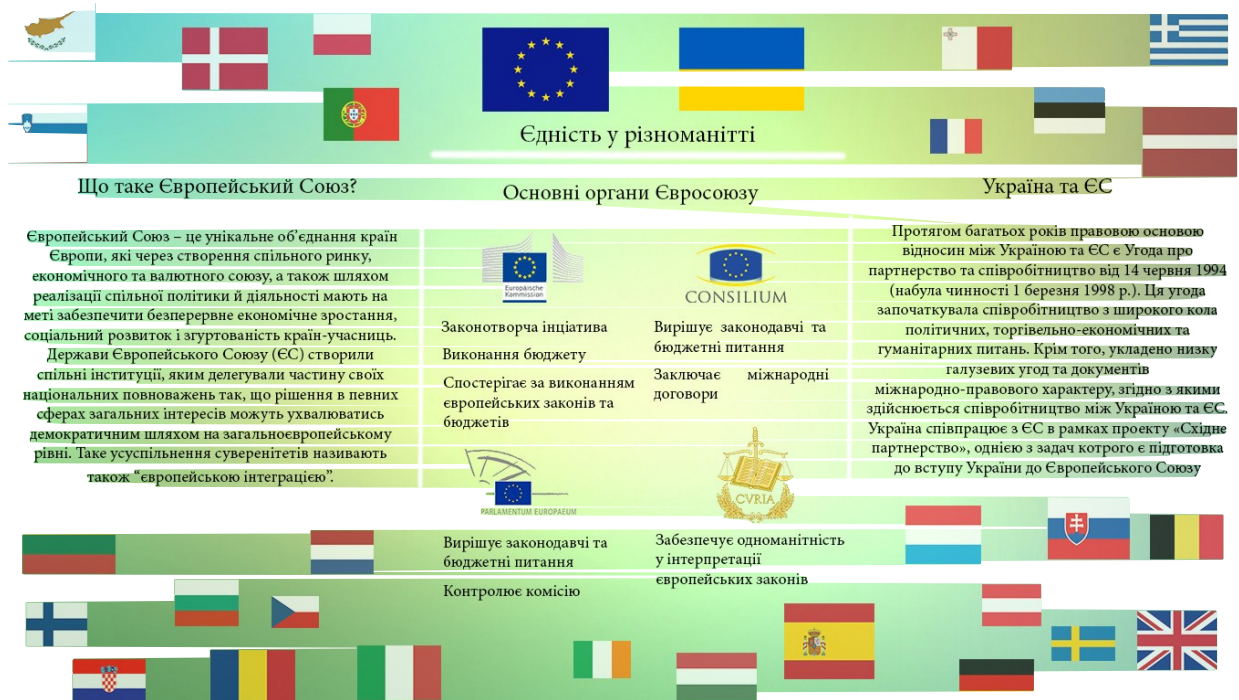

Рис. 3.2. – Зразок інформаційного євростенду

Стенд кожної школи може бути індивідуальним, із додаванням символіки міста чи самої школи. Крім зазначених логічних розділів можна додати й інші, наприклад:

- «Історія Європейського Союзу».
- «Умови прийняття країни до ЄС».
- «Гуманітарна допомога ЄС».
- «Європейські цінності».

Також позитивний вплив на впровадження євро інтеграційних реформ в Україні мало б поглиблення роботи на загальнодержавному та регіональному рівнях щодо створення співробітництва між молодіжними організаціями України та Європейського Союзу.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що включення запропонованих нами напрямів до загальнодержавних та регіональних програм щодо інформаційної політики в сфері євроінтеграції дозволило б суттєво підвищити як рівень обізнаності населення, так і, відповідно підтримки.

Дослідивши нормативно-правове забезпечення євроінтеграційної політики виявлено, що основними документами, які сприяють зближенню України та ЄС є «Угода про партнерство та співробітництво» (УПС) від 14 червня 1994 р., яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Укладення УПС дозволило встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному та секторальному рівнях, впровадити впорядкований режим торгівлі між обома сторонами на основі принципів ГАТТ/СОТ, визначити пріоритети адаптації законодавства України до стандартів та норм Європейського Співтовариства у пріоритетних секторах української економіки. А також «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони», положення якої спрямовані на посилення політичної асоціації та економічної інтеграції України до ЄС, розширення співробітництва у різних сферах, таких як транспорт, захист навколишнього середовища, енергетика, охорона здоров'я, освіта та багатьох інших.

Дослідження рівня поінформованості населення з питань євроінтеграції дає можливість зрозуміти, що у суспільстві ще існує значна частина тих людей, які мають досить низький рівень обізнаності та активності у сферах, що стосуються європейської інтеграції. Законодавчі акти, які спрямовані на зміну такої ситуації не завжди дають очікуваний позитивний результат.

Щоб надати відносинам Україна – ЄС більш активного розвитку, до процесів інформування суспільства з питань євроінтеграції потрібно залучати українську молодь. Також необхідна активізація міжнародних контактів та співпраці українських молодіжних організацій з європейськими партнерами.

Здійснення державної євроінтеграційної політики України доцільно проводити в активному партнерстві з молодіжними організаціями. Також необхідна активізація міжнародних контактів та співпраця українських молодіжних організацій з європейськими партнерами. Українське суспільство

має підтримувати розвиток українських міжнародних молодіжних рухів та реалізацію проектів. Потрібно пам'ятати, що молодь – це найбільша сила і основний стержень будь-якого суспільства і надати можливість молоді України брати активну участь у розбудові нашої молоді держави.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради України від 28.11.2002 № 299-IV/ Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/299-15>
2. Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/239.htm>
3. Постанова Верховної Ради України від 22.02.2007 № 684-V/ Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/684-v>
4. Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
5. Постанова Верховної Ради України від 19.05.2011 № 3400-VI / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3400-17>
6. Заява Верховної Ради України від 22.02.2013 № 30-VII / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/30-18>
7. Угода, Протокол, Міжнародний документ від 14.06.1994 (Редакція від 22.11.2010) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012
8. Офіційний веб-сайт Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrint/control/uk/publish/article.jsessionid=653A3AA11F0E0A3ED760591CBC45D1A8?art_id=55176&cat_id=47123
9. Порядок, Нота, Міжнародний документ від 20.11.2009 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990
10. Офіційний веб-сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu>
11. Веб-сайт «BBC Україна» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/ukrainian>
12. Правила, Міжнародний документ від 03.06.1998 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_955

13. Указ Президента України від 24.02.1998 № 148/98 (Редакція від 17.11.2012) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/148/98>
14. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535
15. Веб-сайт «Молодь в дії» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://yia.org.ua/>
16. Веб сайт «Finance.ua» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2014/09/16/334319>
17. Веб-сайт телеканалу новин «24» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://24tv.ua/>
18. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=224150622&cat_id=223561076
19. Указ Президента України від 13.12.2003 № 1433/2003 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1433/2003>
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2008 № 594 (Редакція від 01.11.2011) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/594-2008-п>
21. Портал проєвропейського громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.eu.prostir.ua/library/259826.html>
22. Офіційний веб-сайт Центру Разумкова [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=894
23. Офіційний веб-сайт Центру Разумкова [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=865
24. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.03.2013 № 168-р / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-р>
25. Офіційний веб-сайт представництва Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс], [Документ].– Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/association_agreement/general.pdf

26. Веб-сайт «document.ua» [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://document.ua/pro-implementaciyu-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-z-od-doc203061.html>
27. Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 № 3360-ХІІ (Втрата чинності від 20.07.2010) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
28. Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98 (Редакція від 30.09.2011) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
29. Указ Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000 (Редакція від 14.12.2004) / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1072/2000>
30. Програма від 14.09.2000 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00>
31. Постанова Верховної Ради України від 28.11.2002 № 299-IV / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/299-15>
32. Офіційний веб-сайт Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс].– Режим доступу:
http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=4D35A40EA7494DDD1F4674A0BA44BEF7?art_id=47138
33. Веб-сайт «Вікіпедія» [Електронний ресурс].– Режим доступу:
http://uk.wikipedia.org/wiki/Порядок_денний_асоціації_Україна_—_ЄС
34. План, Міжнародний документ від 12.02.2005 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693
35. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс], [Документ].– Режим доступу:
[http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)
36. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу:
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=224364185&cat_id=223337121
37. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу:

- http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223337436&cat_id=223326451
38. Офіційний веб-сайт інформаційного агентства УНІАН [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/953797-kabmin-priznachiv-9-zastupnikiv-ministriv-z-evrointegratsiji.html>
39. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223318127&cat_id=223316375&ctime=1246703347519
40. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223324952&cat_id=226533764
41. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223294220&cat_id=223293094
42. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/organizations.perm_delegation_members?delegation=76
43. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 346 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/346-2014-п>
44. Розпорядження Кабінету Міністрів, Концепція від 27.03.2013 № 168-р / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-р>
45. Офіційний веб-сайт Державного комітету телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=99503&cat_id=94566
46. Офіційний веб-сайт Державного комітету телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=108219&cat_id=99708
47. Офіційний веб-сайт Державного комітету телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс].– Режим доступу:

- http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=108219&cat_id=99708
48. Веб-сайт Інтерньюз-Україна [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://internews.ua/2013/09/building-europe-in-mykolaiv/>
49. Офіційний веб-сайт представництва Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/10_09_2013_uk.htm
50. Веб-сайт Вісті Придніпров'я [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.vesti.dp.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=19828:-l-r&catid=134:2011-09-10-06-36-04&Itemid=568
51. Веб-сайт газети «Місто» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://gazeta-misto.te.ua/news/тернопіль-станцює-у-ритмі-європи/>
52. Веб-сайт Інтерньюз-Україна [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://internews.ua/2013/11/building-europe-in-lviv/>
53. План від 12.03.2013 № 128/2013 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/128/2013/paran22#n22>
54. Указ Президента України від 12.03.2013 № 128/2013 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/128/2013>
55. Концепція від 27.03.2013 № 168-р / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-%D1%80/paran8#n8>
56. Розпорядження від 18.09.2013 № 754-р / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/754-2013-%D1%80/paran9#n9>
57. Сайт Євроклубів в Україні [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.euroclubs.org.ua/p/blog-page.html>
58. Офіційний веб-сайт представництва Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2011/2011_01_25_02_uk.htm